

Jakob Bartelds: 'Sector staat voor grootste uitdaging in kwart eeuw'

Zetmeeltelers laten EU-beleid over zich heenkomen

Hoe hard wordt de zetmeelsector getroffen door de veranderingen in het EU-zetmeelbeleid voor na 2013? De zetmeeltelers wachten vooralsnog af. Avebe vertrouwt erop er klaar voor te zijn. Belangenbehartigers vrezen een koude sanering. Er wordt gelobbyd voor een zachte landing. Gunstige graanprijzen kunnen het leed verzachten.

Copyright foto

De telers zijn inge-
richt op de teelt van
zetmeelaardappelen.
Het areaal zal niet snel
dalen na ontkoppeling
van de steun.

Arjan de Rooij, directeur Agro van Avebe:

'Krimp is onvermijdelijk'

Copyright foto

Avebe is in 2012 klaar voor de nieuwe marktsituatie. In de ledenvergaderingen in december van dit jaar geeft de coöperatie de leden meer informatie over de aanpak, zegt Arjan de Rooij, directeur Agro. Met een kleinere maar flexibeler productie denkt het bedrijf de telers meer te kunnen betalen.

Blijven telers zetmeelaardappelen telen?

„Ja, zolang de teelt kan concurreren met de graanteelt. Vanwege de extra risico's van de teelt en de extra arbeid die het vraagt, moet het saldo 500 euro per hectare hoger zijn. We moeten dus eigenlijk hetzelfde bedrag voor de aardappelen betalen dan de boeren nu krijgen. Dat betekent dat we een hogere prijs moeten betalen. De huidige prijs vermeerderd met het complete huidige steunbedrag: 14 euro directe inkomenssteun en 4 euro evenwichtspremie per ton zetmeelaardappelen.”

Hoeveel meer moet Avebe aan het zetmeel verdienen om die 18 euro extra te kunnen uitbetalen?

„Die 18 euro per ton aardappelen is omgerekend 80 euro per ton zetmeel. Dat is veel. We produceren jaarlijks 700.000 ton zetmeel. Een deel verkopen we als hoogwaardige producten voor bijvoorbeeld de voedingsindustrie. Maar er gaat ook zetmeel naar markten waar de prijzen minder hoog zijn, doordat het aardappelzetmeel concurrentie ondervindt van zetmeel uit tapioca of mais. Van dat eerste marktsegment moeten we afscheid nemen om een hogere gemiddelde prijs voor ons zetmeel te krijgen.”

Daarom wordt gesproken over 20 procent krimp van de zetmeelproductie en dus van het aardappelareaal?

„Ja, dat klopt. Krimp is onvermijdelijk. Onder meer doordat de markt voor aardappelzetmeel gaat krimpen door een heviger concurrentie met andere zetmelen. Avebe gaat vanaf 2012 werken met een vast volume van 550 duizend ton zetmeel. Dat vaste deel wordt geleverd door de leden van de coöperatie, met hetzelfde aandelensysteem dat we nu kennen. Maar als we meer ruimte op de markt zien, kunnen we een groter volume aardappelen verwerken. Voor de levering van die aardappelen kunnen we contracten afsluiten.”

Avebe produceert ook in Oost-Duitsland. Gaat het areaal daar ook krimpen?

„De geplande productiekrimp geldt voor het gehele concern. De productie in Nederland is 500.000 ton, in Duitsland 200.000 ton. In Nederland hebben de telers ruim 85.000 aandelen. Duitse telers hebben niet alleen 12.000 aandelen maar ook 14.000 contracten. Die lopen af in 2012. Dat gaat vast een rol spelen bij de aanpassing van het volume.”

Betekent dat het einde van Avebe in Duitsland?

„Dat is niet de verwachting. In Duitsland zit de teelt van de waxy-aardappelen. Deze aardappelen leveren een specifiek, zuiver soort zetmeel. De rassen die dat zetmeel leveren, kunnen we niet in Nederland telen. Ze missen de juiste resistenties tegen aardappelmoehheid. Aan de andere kant, Nederland heeft schaalvoordelen. Duitse telers zitten het dubbele aantal kilometers van de fabriek.”

Avebe wil in 2012 klaar zijn voor de nieuwe marktsituatie. Wat wordt daarvoor gedaan?

„Enkele jaren geleden hebben we daarvoor een strategie ontwikkeld. We houden vast aan continue kostenverlaging en werken aan innovaties en samenwerkingen. Daarmee proberen we meerwaarde te realiseren in de markt, zodat we voor de zetmeelaardappelen een optimale prijs kunnen betalen.”

In 2012 wordt de steun voor de zetmeelteelt ontkoppeld. Tot en met 2011 krijgen de telers naast de toeslagrechten een steunbedrag per ton aardappelen. Zetmeelconcern Avebe krijgt een evenwichtspremie per ton geproduceerd zetmeel. Met ingang van 2012 vervallen de evenwichtspremie en de steun per hectare. De telers krijgen de steun dan volledig uitbetaald in de vorm van toeslagrechten, waarbij de hoogte is gebaseerd op het referentiejaar 2011. De hoeveelheid zetmeel die de teler volgens zijn aandelen in dat jaar mag leveren aan Avebe, bepaalt de hoogte van de toeslag die hij in 2012 en 2013 krijgt – ongeacht of hij dan zetmeelaardappelen teelt of niet. Dat is de ontkoppeling. Het bedrag dat de teler krijgt, wordt verdeeld over de toeslagrechten die hij op 15 mei 2012 in zijn bezit heeft. Heeft hij toeslagrechten verhuurd, dan beurt de huurder het geld.

De telers krijgen nu voor hun zetmeelaardappelen een prijs van 50 tot 60 euro per ton inclusief de steun van 14 euro per ton veldgewicht. De evenwichtspremie, die Avebe krijgt, is omgerekend 4 euro per ton aardappelen. De totale steun is dus 18 euro per ton aardappelen. „Voor de gemiddelde zetmeelteler komt dat neer op 800 euro per hectare”, zegt Jeroen Kloos, secretaris vakgroep akkerbouw van LTO Noord.

Na 2013 is de hoogte van die ontkoppelde toeslag nog ongewis, zegt Kloos. „Het ziet er naar uit dat er dan een basispremie komt, die voor alle telers gelijk is. De flat rate.” Met het huidige budget krijgen de telers gemiddeld 440 euro per hectare voor de gewassen waarvoor een toeslag geldt. Een fors lager bedrag dan zetmeeltelers nu krijgen.

De kans is groot dat de Nederlandse boeren in 2013 minder steun krijgen. „Er wordt gespro-

ken over een verschuiving van budgetten tussen lidstaten. Dan leveren we in, dat kan niet anders. Nederlandse telers krijgen gemiddeld de hoogste steun per hectare, omdat die was gebaseerd op de productie per hectare. Daarnaast verwachten we dat het Europese landbouwbudget kleiner wordt.” Verder stijgt de modulatie van minimaal 9 procent nu naar 11 in 2011 en 13 in 2012. De modulatie is het aandeel van het nationale budget dat wordt afgeroomd voor onder meer plattelandsontwikkeling. Voor bedrijven die veel steun ontvangen, is het percentage hoger.

Zachte landing

LTO zet zich in voor een steunbedrag van 200

tot 250 euro per hectare voor alle gewassen, met een goede overgangsregeling voor een aantal sectoren waaronder de zetmeelteelt. „De vakgroep akkerbouw vindt dat voor zetmeeltelers de premie in 2020 niet minder dan 75 procent van de uitbetaling in 2013 mag zijn. Concreet: in 2020 is de ontkoppelde premie voor zetmeeltelers 600 euro per hectare zetmeelaardappelen waarvoor hij in 2011 aandelen had.” Ook de Nederlandse Akkerbouw Vakbond (NAV) pleit voor een zogeheten zachte landing. „Het Europese Parlement praat ook over fase-ring in de afbouw”, weet Teun de Jong, voorzitter NAV. „Om de teelt te behouden, moet zowel Avebe als de zetmeelfabriek Emsland Stärke in Emlichheim zich richten op de best ►

renderende markten." Dat dit 20 procent krimp betekent, dat vindt hij begrijpelijk. „Het probleem is dat op korte termijn voor de Nederlandse zetmeeltelers niet veel alternatieve, goed renderende teelten voorhanden zijn.”

Eenderde meer betalen

Ondanks de ingrijpende veranderingen liggen

de telers er nog niet wakker van, zegt Jakob Bartelds, voorzitter LTO werkgroep zetmeel-aardappelen. „We zijn wel wat gewend. Elke vier jaar staan we in de politieke belangstelling omdat de sector in de problemen zit. Maar ik vind de situatie nu de spannendste van de afgelopen 25 jaar. Avebe moet over 2,5 miljoen ton aardappelen 18 euro per ton extra verdienen. Dat is 45 miljoen euro. Avebe moet een-

derde meer uitbetalen dan in de hele geschiedenis heeft gedaan om te kunnen concurreren met de saldi van graan en suikerbieten, dus om de aanvoer van hun grondstof veilig te stellen. Dat is een gigantisch hoge verwachting.” Bartelds is voorstander van de ont koppeling. Een gekoppelde steun verplicht telers om een bepaald gewas te telen, anders missen ze de steun. Met de ont koppeling krijgt de teler de

Copyright foto

Zetmeelaardappelen kunnen na de ont koppeling van de steun ook naar een andere afnemer dan de zetmeelfabriek, zonder dat de teler geld misloopt.

Avebe produceert nu jaarlijks 700 miljoen ton zetmeel. Dat daalt naar een vaste productie van 550 miljoen ton, met een aanvullende productie als de markt het toelaat.

vrije keuze terug. „Voor Avebe betekent het een omslag van een maximaal aantal hectares zetmeelteelt naar een areaal waaraan ze geld kunnen verdienen. Als eerder was gekozen om de marginale markten los te laten, was de teelt nu kleiner maar waren de prijzen beter geweest. Avebe heeft het te gemakkelijk gehad. De telers moeten als leden-aandeelhouders kritischer zijn op wat Avebe doet. Ook voor hun eigen bedrijf moeten ze bedenken hoe ze met deze ingrijpende verandering omgaan, hoe ze hun bouwplan gaan invullen. Ze zijn daar nog niet mee bezig.”

Het areaal zetmeelaardappelen zal na 2013 niet snel dalen, verwacht Bartelds. „De telers zijn ingericht op de aardappelteelt. Ze hebben er aardigheid aan.” Bovendien zijn de graanprijzen nu op redelijk niveau. De verwachting is dat op langere termijn de graanprijs zich beweegt tussen 150 tot 200 euro per ton. Dat heeft een gunstige invloed op de aardappelzetmeelprijzen en dus de uitbetalingen. „Als de teelt krimpt, dan vooral aan de andere kant van de grens. De Duitse telers hebben meer alternatieven, in de vorm van energiegewassen.”

Aandelen kopen

Ook Bert Huizinga van DLV Plant merkt dat zetmeeltelers nog niet met de langere termijn bezig zijn. Een aantal telers is bezig om in 2011 zo veel mogelijk aardappelen te telen, zegt hij. „Ze proberen tot het eind van deze subsidie-mogelijkheid maximaal mee te snoepen uit dat potje.” Uitbreiden in aandelen kan niet ongebreideld. „Het maximale aantal aandelen dat een bedrijf kan kopen, is 2,2 tot 2,3 stuks per hectare. Bij de huidige opbrengsten leveren de telers met elke hectare zetmeelaardappelen ongeveer 1,8 aandeel vol.”

Arealen en opbrengsten van zetmeelaardappelen

Jaar	Beteelde oppervlakte (hectare)	Bruto opbrengst per ha (1.000 kg)	Totale bruto opbrengst (1.000 kg)
1994	60.154	40,0	2.426.513
1995	61.345	41,0	2.529.110
1996	62.881	42,0	2.622.934
1997	62.414	45,2	2.821.248
1998 *)	56.962	41,2	1.878.242
1999	52.526	43,5	2.278.395
2000	50.958	43,9	2.165.606
2001	48.614	42,8	2.046.856
2002	48.986	42,8	2.080.359
2003 **)	48.794	37,3	1.821.796
2004	51.496	44,3	2.270.255
2005	50.692	44,5	2.254.244
2006	49.592	37,6	1.865.340
2007	47.980	42,0	2.016.132
2008	46.034	45,5	2.095.406
2009	46.568	45,1	2.100.217
2010 ***)	46.398		

*) In 1998 is 11.400 hectare niet geoogst door extreme nattigheid.

***) In 2003 was de opbrengst per hectare laag door heet en droog weer.

****) Voorlopige cijfers

Bron: CBS

Copyright foto

Jaap Dun, zetmeelteler in Musselkanaal:

‘Ik heb vertrouwen in zetmeelsector’

Akkerbouwer Jaap Dun in Musselkanaal heeft als voorbereiding op de komende jaren het maximale aantal aandelen gekocht. „Er komen misschien een paar moeilijke jaren ter overbrugging. Maar ik heb vertrouwen in onze coöperatie.”

De schuur zit vol zetmeelaardappelen, de pootaardappelen voor volgend jaar staan opgeslagen in kisten om bij een koelhuis in de mechanische koeling te gaan. Dun heeft in maatschap met zijn ouders Jarko en Alie Dun een akkerbouwbedrijf van 120 hectare, waarop ze 45 hectare zetmeelaardappelen, graan, graszaad en suikerbieten telen.

De veranderingen in het landbouwbeleid hebben ingrijpende gevolgen voor de zetmeeltelers. Dun heeft zich voorbereid door het maximale aantal aandelen van 2,3 per hectare te kopen. „Dan profiteren we straks maximaal van de steun.” Hij kan daarmee ook een zo groot mogelijk areaal blijven telen. „Hier zijn weinig alternatieven voor de aardappelteelt. Suiker is gequoteerd, graan levert niet voldoende op. Een ander goed salderend gewas met een behoorlijk areaal, dat is er niet.”

Ook andere telers in de regio geven de aardappelteelt niet snel op, zegt Dun. „Op dit moment is de zetmeelaardappelteelt de kurk waar de meeste bedrijven in de regio drijven. We hebben er zowel op de korte als op de lange termijn in geïnvesteerd, van machinepark tot bewaarschuren.”

De komende tijd gaat de situatie ingrijpend veranderen. „We moeten niet denken dat het allemaal wel gaat meevallen. De eerste jaren na de ont koppeling kunnen moeilijke jaren worden. Door de economische crisis in de afgelopen jaren heeft Avebe moeite gehad om het bedrijf volgens de plannen te optimaliseren. Dit jaar zijn extra toeslagen toegezegd, bijvoorbeeld op het volleveren van het quotum en het leveren van extra hoog onderwatergewicht. Het uitbetalen van die extra toeslagen kan de eerste jaren na de ont koppeling moeilijk worden. Maar we moeten met elkaar zorgen dat onze coöperatie er in 2013 klaar voor is.” Dun is optimistisch, ondanks de zorgen. „Ik heb er vertrouwen in dat we verder kunnen met de zetmeelaardappelteelt.”

De prijs van de aandelen is nu 450 tot 500 euro. Daarmee kopen telers zowel het recht als de plicht om een bepaalde hoeveelheid zetmeel te leveren. Huizinga gaat op dit moment met een

speciaal gemaakt rekenprogramma langs telers om te kijken of het aankopen van aandelen voor hen aantrekkelijk is. „Voor bijna tachtig telers rekenen we dat door. De steun in 2012 en 2013 dekt de kosten van de aanschaf en bij een zachte landing profiteer je ook daarna nog van de toeslagrechten. Aandelen kopen is ook gunstig mocht Avebe besluiten om per aandeel minder aardappelen af te nemen. Met extra aandelen kun je dan de omvang van je teelt op peil houden. Maar je loopt ook een zeker risico. Het is mogelijk dat de aandelen straks niets meer waard zijn en de zetmeelprijzen slecht zijn. Ook dan moet je je aandelen volleveren.” Avebe krijgt het moeilijker, verwacht Huizinga, omdat het bedrijf ook moet concurreren met andere aardappelbedrijven. „De basisprijs voor zetmeelaardappelen is nu 5 tot 6 cent. Vorig jaar bood pureefabrikant Rixona contracten voor 8 cent. De teler kan daar ook zijn zetmeelaardappelen leveren, zonder dat hij wordt gekort op zijn toeslagen. Al moet hij wel aan zijn leveringsplicht voldoen.”

Avebe ziet sinds een paar jaar strenger toe op het voldoen aan de leveringsplicht. Johan Ruschen van Avebe: „Dat beleid begint zijn vruchten af te werpen. Het is belangrijk dat we door de telers toegezegde volumes ook daadwerkelijk binnenkrijgen. We plannen op die volumes. Als we meer aardappelen verwerken, zijn de vaste kosten per ton eindproduct lager. Ook willen we de afspraken met onze klanten nakomen. Dat leden leveren wat is afgesproken, is dus goed voor Avebe en voor alle telers.” ■